

**Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”
Інститут історії і політології
Кафедра історії слов’ян**

Р. В. КОБИЛЬНИК

**ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ІСТОРІЇ ЗАРУБІЖНИХ
СЛОВ’ЯН ДО КІНЦЯ ХVІІІ СТОЛІТТЯ**

**Навчально-методичний посібник для студентів ІІІ курсу, які навчаються
за спеціальністю “Історія”
(заочна форма навчання)**

Івано-Франківськ

2011

У навчально-методичному посібнику пропонується огляд і аналіз джерел з історії слов'янських народів з найдавніших часів до кінця XVIII ст. Значна увага приділяється писемним пам'яткам, які найповніше розкривають етнічні, політичні, соціально-економічні і духовні особливості розвитку слов'янства. У посібнику вміщено програму курсу, плани лекцій, плани семінарських занять та методичні рекомендації до них, питання до контрольної роботи, тематика рефератів програмові вимоги та список рекомендованої літератури.

Спецкурс розрахований на студентів, які навчаються на спеціальності "Історія" Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Автор: Р. В. Кобильник, старший викладач кафедри історії слов'ян.

Рецензенти:

В. Л. Комар, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії слов'ян Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

В.З. Дебенко, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії слов'ян Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Рекомендовано до друку Вченою Радою Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Протокол № 4 від 15 грудня 2011 р.

ВСТУП

Запропонований курс покликаний поглибити історичні знання студентів з історії слов'янських народів і є складовою частиною системи фахової підготовки. Викладання цього спецкурсу сприятиме формуванню основних професійних навиків і вмінню працювати з різними історичними джерелами.

Мета спецкурсу полягає в тому, щоб дати студентам знання з теорії і методології джерелознавства, практичні навички роботи з історичними джерелами, інформацію про існуючі письмові джерела. Студенти повинні ознайомитися з найвідомішими писемними пам'ятками з історії Росії, Білорусії, Польщі, Чехії, Словаччини та південнослов'янських країн, вміти їх аналізувати та використовувати в навчальному і науковому процесі

ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ

Тема 1. Предмет і завдання спецкурсу „Джерелознавство історії зарубіжних слов'ян“

Актуальність проблеми. Предмет і завдання спецкурсу. Історичне джерело. Джерелознавство і його функції. Класифікація історичних джерел за типами і видами. Масові і унікальні джерела. Методика використання історичних джерел у наукових дослідженнях. Аналітична і синтетична критика джерел.

Тема 2. Джерела античності та доби раннього середньовіччя про походження та розселення слов'ян.

Античні свідчення про слов'ян: Пліній Старший, Тацит, Птолемей. Йордан і його "Історія готів". Візантійські автори другої половини VI – VIII ст.: Приск, Прокопій Кесарійський, Агафій Мірінейський, Менандр Протектор, Маврикій, Феофілакт Сімоката. Розвиток слов'янських народів в працях Костянтина Багрянородного. Лев Диякон. Франкські хроніки: Псевдофредегар, „Історія Карла Великого” Ейнгарда. Німецькі джерела: “Баварський географ”, Хроніка Равенського Аноніма, “Слов'янська хроніка” Гельмольда. Джерела іншої приналежності Західної Європи: повідомлення англійського короля Альфреда, скандинавські та ісландські саги і легенди.

Тема 3. Арабські джерела.

Причини інтересу арабських авторів щодо слов'ян. Визначні арабські історики та географи про розселення, побут та вірування слов'ян. Використання арабських джерел в історичних дослідженнях.

Тема 4. Літописи як основні джерела з історії Давньоруської держави.

Поняття про літопис. Літописний звід. Протограф. Редакція літопису. «Повість временних літ», її редакції, склад і джерела. Проблема походження Давньоруської держави на сторінках літопису. Новгородське і Псковське літописання. Володимиро-Суздальська літописна традиція.

Тема 5. Законодавчі джерела з історії східних слов'ян.

„Руська Правда” як основне законодавче джерело періоду Київської Русі Походження, редакції, склад і джерела „Руської Правди“. Правове становище населення Київської Русі за „Руською Правдою“. Соціально-економічна історія руських земель на сторінках „Руської Правди“. Джерела з історії російського законодавства XIV – XVII століття. Судові і уставні грамоти як законодавчі джерела з історії Північно-Східної Русі XIV – XV ст. Кодифікація російського законодавства в XV – XVI ст.: Судебники 1497 і 1550 рр., „Стоглав“, Судебник 1589 р. Російські законодавчі джерела XVII ст. „Соборне уложення“ 1649 р., „Новоуказні статті“, „Новоторговий устав“ 1667 р.

Тема 6. Джерела російської публіцистики як історичне джерело.

Формування великодержавної ідеології в російській публіцистиці. Філофей і його „Сказання про Москву, як про Третій Рим“. Джерела церковно-політичної думки. Ідеологічна боротьба в Московській державі, її зміст і спрямованість (Твори Івана Грозного і Андрія Курбського. І.С.Пересветов). Відображення внутрішньої і зовнішньої політики Москви в публіцистиці XVII ст. („Сказание” Авраамія Поліцина, Григорій Котошихін „О России в царствование Алексея Михайловича”).

Тема 7. Акти Великого Князівства Литовського як джерела з історії Білорусії.

Литовська метрика, її склад і джерела. Документальні джерела: акти городських, земських і підкоморних суддів, матеріали магдебурій, жалувані грамоти. Литовські статути, „Устава на волоки“ 1557 р. Джерела до вивчення соціально-економічної історії Білорусії: інвентарі, ревізії, писцові книги. Щоденник Люблінського сейму 1569 р.

Тема 8. Джерела з історії Польщі IX – XVIII ст.

Наративні джерела: хроніки Галла Аноніма, Вінцентія Кадлубека, Великопольська хроніка. «Історія Польщі» Яна Длугоша. Історичні твори XVI – XVIII ст. Пам'ятки польського права: Польська правда, Статути Казимира Великого, статути Ласького, Конституція 3 травня 1791 р. Джерела до вивчення

соціально-економічних відносин в польських землях: візитації, книги бенефіціїв, інвентар, люстрації.

Тема 9. Джерела з історії чеських земель і Словаччини X – XVIII ст.

Наративні джерела з історії Чехії: хроніки Козьми Празького, Вінценція, Збраславська хроніка. Хроніка т. зв. Даліміла. «Чеська хроніка» Пулкави. Хроніка Джовані Маріньоле. Документальні джерела XI – поч. XVI ст.: грамоти, земські дошки, документи церковного управління. Джерела державних і станових установ після 1526 р.: маєстат, патент, послання, декрет, канцелярські книги, берні рула. Формування ідеології гусизму. Твори Яна Гуса та його ідейних попередників: «Послання магістра Яна Гуса», Петро із Младоньовіц «Донесення про магістра Яна Гуса в Констанці». Джерела про програмні вимоги і тактику таборитів. Джерела з табору бюргерської опозиції. Актові матеріали. Постанови гуситських сеймів. Договори Праги з союзниками, гуситські маніфести. Феодально-католицькі джерела.

Тема 10. Джерела з історії Болгарії VIII – XV ст.

Найдавніші вітчизняні джерела з історії Болгарії: пам'ятки епіграфіки, Закони хана Крума, “Синодик болгарської церкви”. Давньоболгарські літературні пам'ятники. Климент Охридський, Костянтин Преславський, Іоан Екзарх. Історичні та полемічні твори IX – XII ст.: “Іменник болгарських ханів”, “Ізборник царя Симеона”. Чорноризець Храбр “Про письменна”. Козьма Пресвітер “Бесіда про новоявленну ересь Богуміла” Історична традиція XIII – XV ст.: болгарські переклади візантійських хронік Константина Манассії, Іоанна Малали, Георгія Амартола, Симеона Лагофета, Іоанна Зонари. Анонімна хроніка початку XV ст. Життя і похвальні слова. Іноземні джерела з історії Болгарії.

Тема 11. Джерела з історії Сербії X – XVIII ст.

Візантійські автори. “Літопис попа Дуклянина”. Документальні джерела. Наративні джерела з історії сербських земель: Життя Неманії, “Життя королів і архієпископів сербських”. Матеріали дипломатії. “Законник Стефана Душана”, як основний законодавчий пам'ятник середньовічної Сербської держави.

Кадастрові дефтери. Протоколи і ділова документація.

Тема 12. Джерела з історії Хорватії і Словенії XII – XVIII ст.

Наративні джерела: “Діяння королів Далмації і Хорватії”, Фома Сплітський “Історія архієпископів Салони і Спліта”, Міха Мадієв “Про діяння римських імператорів і святих отців”, хроніка аббата Іоанна фон Вітрінга. Матеріали до вивчення соціально-економічних відносин. Хорватські і словенські урбарії Документи державних органів влади і установ. Законодавчі кодекси: “Книга статутів Дубровника”, “Винодольський Закон”, “Швабське зерцало”. Іноземні твори з історії Хорватії і Словенії XVI – XVIII ст.

ПЛАН ЛЕКЦІЙ

Лекція №1. Джерела античності та доби раннього середньовіччя про походження та розселення слов'ян.

1. Античні свідчення про слов'ян: Пліній Старший, Тацит, Птоломей.
2. Загальна характеристика візантійської історіографії другої половини VI – VIII століття.
3. Візантійські автори IX – XII століття.

Лекція №2. Джерела з історії російського законодавства XIV – XVII століття.

1. Судові і уставні грамоти як законодавчі джерела з історії Північно-Східної Русі XIV – XV ст.
2. Кодифікація російського законодавства в XV – XVI ст.: Судебники 1497 і 1550 рр., „Стоглав“, Судебник 1589 р.
3. Російські законодавчі джерела XVII ст.: „Соборне уложення“ 1649 р., „Новоуказні статті“, „Новоторговий устав“ 1667 р.

Лекція №3. Джерела з історії Польщі IX – XVIII ст.

1. Наративні джерела.
2. Пам'ятки польського права.
3. Джерела до вивчення соціально-економічних відносин в польських землях.

Лекція №14. Джерела з історії Болгарії VIII – XV ст.

1. Найдавніші вітчизняні джерела з історії Болгарії.
2. Давньоболгарські літературні пам'ятники.
3. Історичні та полемічні твори IX – XII ст.
4. Історична традиція XIII – XV ст.

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема: Літописання північно-східних руських земель XII – XIII ст.

П Л А Н

1. Політична історія Північно-Східної Русі на сторінках “Повісті минулих літ”.
2. Новгородське літописання.
3. Володимиро-Суздальська літописна традиція.

Л І Т Е Р А Т У Р А

1. Літопис Руський.-К., 1989.
2. Хрестоматія з історії СРСР .Т.І.- К., 1950.
3. Алешковський М.Х. Новгородский летописный свод конца 1220-х годов // Летописи и хроники. 1980.-М., 1981.- С. 104 – 111.
4. Алешковський М.Х. К типологии текстов “ Повести временных лет ” // Источниковедение отечественной истории. Сб. статей. 1975.- М., 1976.- С. 133 – 162.
5. Воронин Н.Н. К характеристике владимирского летописания 1158 – 1177 гг. // Летописи и хроники. 1976.- М., 1976.- С. 26 – 53.
6. Кузьмин А.Г. Русские летописи как источник по истории Древней Руси.- Рязань, 1969.
7. Мирзоев В.Г. Былины и летописи – памятники русской исторической мысли.- М., 1978.
8. Насонов А. Н. Лаврентьевская летопись и владимирское летописание первой половины XIII века // Проблемы источниковедения. Т.ХІ.- М., 1963.- С. 429 – 480.
9. Рыбаков Б. Древняя Русь. Сказания. Былины. Летописи.- М., 1963.
10. Толочко П.П. Літописи Київської Русі.- К., 1994.

На семінарському занятті студенти повинні зосередити увагу на таких питаннях :

- редакції, склад і джерела «Повісті минулих літ»;
- загальноруська спрямованість історичного джерела;
- історія земель Північно-Східної Русі на сторінках «Повісті...»;
- особливості новгородського літописання, проблема авторства;
- місцевий характер Новгородського літопису;
- релігійна і загальноруська тенденція Володимиро-Суздальського літопису.

Тема: Джерела з історії гусизму

П Л А Н

1. Формування ідеології гусизму. Твори Яна Гуса та його ідейних попередників. “Послання магістра Яна Гуса”. Петро із Младоньовіц “Донесення про магістра Яна Гуса в Констанці”.
2. Джерела про програмні вимоги і тактику таборитів.
3. Джерела з табору бюргерської опозиції. Актові матеріали. Постанови гуситських сеймів. Договори Праги з союзниками, гуситські маніфести. Феодально-католицькі джерела.
4. Стан вивчення гуситської доби у вітчизняній історіографії.

Л І Т Е Р А Т У Р А

1. Хрестоматия по истории средних веков.- М., 1963.-Т.2.
2. Гуса Вацлав История Чехословакии.-Прага, 1963.
3. Иванов Ю.Ф. Ян Гус в советской послевоенной историографии // Советское славяноведение.-1983.-№5.-С.97-106.
4. Лаптева Л.П. Гуситское движение в дореволюционной историографии.-М, 1988.-С.66-84.
5. Лаптева Л.П. Письменные источники по истории Чехии периода феодализма.-М, 1986.-С. 122-139.
6. Липатникова Г.И. Ян Гус (к 550-летию со дня гибели) // Вопросы истории славян.-Воронеж, 1966.-Выш.2.-С.3-24.
7. Озолин А.И. Бюргерская оппозиция в гуситском движении. Социально-политические требования.-Саратов, 1973.
8. Озолин А.И. Из истории гуситского движения.-Саратов, 1962
9. Руколь Б.М. Источники об Иерониме Пражском // Славяне в эпоху феодализма.-М, 1978.-С.335-340.

На семінарському занятті студенти повинні зосередити увагу на таких

питаннях :

- охарактеризувати творчу спадщину попередників Яна Гуса;
- проаналізувати твори Яна Гуса;
- розкрити особливості формування ідеології гусизму за матеріалами чеських хроністів;
- “Гуситська хроніка” Лаврентія із Бжезовой
- джерела таборитів;
- Ян Жижка в історичних творах;
- джерела бюргерської опозиції.

ПИТАННЯ ДО КОЛОКВІУМУ

ТЕМА: “Великопольська хроніка”

1. „Великопольська хроніка” : її склад і джерела.
2. Дослідження хроніки в історіографії.
3. Давньопольська історія на сторінках „Великопольської хроніки”.
4. Становлення і розвиток Польської держави в II ст. Болеслав Хоробрий.
5. Міжкнязівська боротьба в Польщі в XII ст. Спроби політичного об’єднання країни.
6. Зовнішня політика Польщі в XII ст.
7. Польсько-руські відносини XII – XIII ст.
8. Прийняття християнства. Релігійна політика польських князів.
9. Політична боротьба в Польщі в XIII ст.
10. Суспільний устрій Польської держави в XII – XIII ст.
11. Соціальна структура польського населення в XI – XIII ст.
12. Зовнішня політика польських князів в XIII ст.

ЛІТЕРАТУРА

Великая хроника о Польше, Руси и их соседях XI – XIII века. – М., 1987

ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Проблема визначення історичного джерела в літературі.
2. Класифікація письмових джерел.
3. Методика використання історичних джерел наукових дослідженнях.
4. Античні свідчення про слов'ян: Пліній Старший, Тацит, Птоломей.
5. Загальна характеристика візантійської історіографії др. пол. VI-пер. чв. VII ст.
6. Візантійські автори IX-XII ст.
7. Франкські хроніки: Псевдофредегар, „Історія Карла Великого” Ейнгарда.
8. Німецькі джерела: „Баварський географ, Хроніка Ревенського Аноніма, „Слов'янська хроніка” Гельмольда.
9. Питання розселення, побуту та вірування слов'ян в арабських джерелах.
10. Поняття про літописи, літописний звід.
11. „Повість минулих літ”, її склад і джерела.
12. Політична історія Північно-Східної Русі на сторінках „Повісті минулих літ”
13. Новгородське літописання.
14. Володимиро-Суздальська літописна традиція.
15. „Руська Правда” та її редакції.
16. Соціально-економічна історія XI-XIII ст.. руських земель на сторінках „Руської правди”.
17. Грамоти як основні джерела законодавчого характеру з історії Північно-Східної Русі XIV – XV ст.
18. Кодифікація російського законодавства в XV – XVI ст.: Судебники 1497 і 1550 рр., Стоглав, Судебник 1589 р.
19. „Соборне уложення” 1649 р. і його значення як історичного джерела.

- 20.Формування великодержавної ідеології в російській публіцистиці. Філофей і його „Сказання про Москву, як про Третій Рим”.
- 21.Джерела церковно-політичної думки Московської держави.
- 22.Ідеологічна боротьба в Московській державі, її зміст і спрямованість (твори Івана Грозного і Андрія Курбського. І.С.Пересветов).
- 23.Литовська метрика та її склад.
- 24.Документальні джерела з історії білоруських земаль: акти городських, земських і підкоморних суддів, матеріали магдебурій, жалувані грамоти.
- 25.Литовські статuti, «Устава на волоки» (1557 р.).
- 26.Джерела для вивчення соціально-економічної історії Білорусії: інвентарі, ревізії писцові книги.
- 27.Щоденник Люблінського сейму 1569 р.

ТЕРМІНОЛОГІЯ

Історичне джерело
Джерелознавство
Евристична функція
Аналітична функція
Класифікація джерел за типами
Класифікація джерел за видами
Масові джерела
Унікальні джерела
Методика джерелознавства
Венеди
Літопис
Літописний звід
Протограф
Редакція літопису

Законодавчі пам'ятки

Звичаєве право

Закон Руський

Судова грамота

Уставна грамота

Судебник

Публіцистичний твір

Жалувана грамота

Ревізії

Інвентар

Матеріали магдебурій

Гродський суд

Підкоморний суд

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Історико-політична концепція розвитку Польської держави в «Історії Польщі» Яна Длугоша.
2. Пам'ятки польського права, як джерела законодавчого характеру.
3. Джерела з історії вивчення соціально-економічних відносин в польських землях.
4. Історія чеських земель на сторінках перших хронік (Козьма Пражський, продовжувачі Козьми, „Збраславська хроніка”).
5. Концептуальні проблеми чеської історії в Хроніках Даліміла, Пржибіна Пулкави, Маріньйоли.
6. Джерела до вивчення соціально-економічного розвитку чеських земель (грамоти, земські дошки, документи міського та церковного управління).
7. Документи державних і станових установ з історії чеських земель (після 1526 р.).
8. Формування ідеології гусизму. Твори Яна Гуса та його ідейних попередників. „Послання магістра Яна Гуса”. Петро із Младоньовіц „Донесення про магістра Яна Гуса в Констанці”.
9. Джерела про програмні вимоги і тактику таборитів.
10. Джерела з табору бюргерської опозиції. Актові матеріали. Постанови гуситських сеймів. Договори Праги з союзниками, гуситські маніфести. Феодально-католицькі джерела.
11. Стан вивчення гуситської доби у вітчизняній історіографії.
12. Документальні джерела з історії Болгарії.
13. Давньоболгарські літературні та полемічні пам'ятки.
14. Болгарські історичні твори.
15. „Законник Стефана Душана”: структура і джерела.
16. Відображення соціально-економічних відносин в Сербії на сторінках „Законника Стефана Душана”.

17. Джерела про соціально-економічні відносини в хорватських та словенських землях.
18. Наративні джерела з історії Хорватії і Словенії.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ

1. Проблема визначення історичного джерела в літературі.
2. Класифікація письмових джерел.
3. Методика використання історичних джерел наукових дослідженнях.
4. Античні свідчення про слов'ян: Пліній Старший, Тацит, Птоломей.
5. Загальна характеристика візантійської історіографії др. пол. VI-пер. чв. VII ст.
6. Візантійські автори IX-XII ст.
7. Франкські хроніки: Псевдофредегар, „Історія Карла Великого” Ейнгарда.
8. Німецькі джерела: „Баварський географ, Хроніка Ревенського Аноніма, „Слов'янська хроніка” Гельмольда.
9. Питання розселення, побуту та вірування слов'ян в арабських джерелах.
10. Поняття про літописи, літописний звід.
11. „Повість минулих літ”, її склад і джерела.
12. Політична історія Північно-Східної Русі на сторінках „Повісті минулих літ”
13. Новгородське літописання.
14. Володимиро-Суздальська літописна традиція.
15. „Руська Правда” та її редакції.
16. Соціально-економічна історія XI-XIII ст.. руських земель на сторінках „Руської правди”.
17. Грамоти як основні джерела законодавчого характеру з історії Північно-Східної Русі XIV – XV ст.
18. Кодифікація російського законодавства в XV – XVI ст.: Судебники 1497 і 1550 рр., Стоглав, Судебник 1589 р.
19. „Соборне уложення” 1649 р. і його значення як історичного джерела.
20. Формування великодержавної ідеології в російській публіцистиці. Філофей і його „Сказання про Москву, як про Третій Рим”.

21. Джерела церковно-політичної думки Московської держави.
22. Ідеологічна боротьба в Московській державі, її зміст і спрямованість (твори Івана Грозного і Андрія Курбського. І.С.Пересветов).
23. Литовська метрика та її склад.
24. Документальні джерела з історії білоруських земель: акти гродських, земських і підкоморних суддів, матеріали магдебурій, жалувані грамоти.
25. Литовські статuti, «Устава на волоки» (1557 р.).
26. Джерела для вивчення соціально-економічної історії Білорусії: інвентарі, ревізії писцові книги.
27. Щоденник Люблінського сейму 1569 р.
28. Проблема етногенезу слов'ян, становлення Польської держави на сторінках „Хроніки Галла Аноніма” та „Хроніки Вінцентія Кадлубека”.
29. „Великопольська хроніка”: її склад і джерела.
30. Дослідження „Великопольської хроніки” у вітчизняній та зарубіжній історіографії.
31. Давньопольська історія на сторінках „Великопольської хроніки”.
32. Становлення і розвиток Польської держави в XI ст. Болеслав Хоробрий (за матеріалами „Великопольської хроніки”).
33. Міжкнязівська боротьба в Польщі в XII ст. Спроби політичного об'єднання країни (за матеріалами „Великопольської хроніки”).
34. Зовнішня політика Польщі в XII ст. на сторінках «Великопольської хроніки».
35. Польсько-руські відносини XII-XIII ст. на сторінках «Великопольської хроніки».
36. Прийняття християнства. Релігійна політика польських князів (за матеріалами „Великопольської хроніки”).
37. Політична боротьба в Польщі в XIII ст. (за матеріалами „Великопольської хроніки”).

38. Суспільний устрій Польської держави в XII-XIII ст. (за матеріалами „Великопольської хроніки”.
39. Соціальна структура польського населення в XI – XIII ст. (за матеріалами „Великопольської хроніки”.
40. Зовнішня політика польських князів в XIII ст. на сторінках „Великопольської хроніки”.
41. Історико-політична концепція розвитку Польської держави в «Історії Польщі» Яна Длугоша.
42. Пам’ятки польського права, як джерела законодавчого характеру.
43. Джерела з історії вивчення соціально-економічних відносин в польських землях.
44. Історія чеських земель на сторінках перших хронік (Козьма Пражський, продовжувачі Козьми, „Збраславська хроніка”).
45. Концептуальні проблеми чеської історії в Хроніках Даліміла, Пржибіна Пулкави, Маріньйоли.
46. Джерела до вивчення соціально-економічного розвитку чеських земель (грамоти, земські дошки, документи міського та церковного управління).
47. Документи державних і станових установ з історії чеських земель (після 1526 р.).
48. Формування ідеології гусизму. Твори Яна Гуса та його ідейних попередників: „Послання магістра Яна Гуса”, Петро із Младоньовіц „Донесення про магістра Яна Гуса в Констанці”.
49. Джерела про програмні вимоги і тактику таборитів.
50. Джерела з табору бюргерської опозиції. Актові матеріали. Постанови гуситських сеймів. Договори Праги з союзниками, гуситські маніфести. Феодально-католицькі джерела.
51. Стан вивчення гуситської доби у вітчизняній історіографії.
52. Документальні джерела з історії Болгарії.
53. Давньоболгарські літературні та полемічні пам’ятки.

54. Болгарські історичні твори.
55. „Законник Стефана Душана”: структура і джерела.
56. Відображення соціально-економічних відносин в Сербії на сторінках „Законника Стефана Душана”.
57. Джерела про соціально-економічні відносини в хорватських та словенських землях.
58. Наративні джерела з історії Хорватії і Словенії.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ДЖЕРЕЛА

1. Агафий Миренейський. О царствовании Юстиниана . – М., 1953.
2. Анна Комнина. Аликсаида. Вступит. статья, перевод. комментарий Любарского. – М., 1965.
3. Византийский земледельческий закон. – Л., 1984.
4. Галл Аноним. Хроника и деяния князей или правителей польских / пер. Л.М. Поповой. – М., 1961.
5. Гельмольд. Словянская хроника. – М., 1963.
6. Две византийские хроники X века. – М., 1959.
7. Длугош Ян. Грюнвальдская битва. – М., 1962.
8. Закон судний людям краткой редакции. – М., 1961.
9. Закон судний людям пространной и свободной редакции. – М., 1961.
10. Законник Стефана Душана // Москаленко А. Е. Возникновение и развитие феодальных отношений у южных славян. – М., 1978. – С.79 – 102.
11. Избрание отрывки из дубровницкого статута 1272 г. Перевод В. Г. Журавель // Славянский сборник. – Вып. Исторический, Воронеж, 1958. – С. 49 – 58.
12. Избрание произведения болгарских революционных демократов. – М., 1959.
13. Избрание произведения прогрессивных польских мыслителей. – М-Л., 1956 – 1958. – Т.1-3.
14. Именник болгарских ханов// Тихомиров М. Н. Исторические связи России со славянскими странами и Византией. – М., 1960.
15. Иордан. О происхождении и деяниях готв. – М., 1960.
16. Ильяинский Г. А. Грамоты болгарских ханов. – М., 1960.
17. Козьма Пражский. Чешская хроника. – М., 1962.
18. Константин Багрянородный. Об управлении империей. – М., 1989.
19. Конституции и законодательные акты буржуазных государств XVIII -

- XIX вв. – М., 1957.
20. Лаврентий из Бржезовой. Гуситская хроника. – М., 1962.
  21. Маврикий. Тактика и стратегия. – СПб., 1903.
  22. Михаил Пселл. Хронография. – М., 1978.
  23. Послания Яна Гуса. – М., 1963.
  24. Прокопий Кессарийский. Война с персами. Война с вандалами. Тайная история. – М., 1993.
  25. Сборник документов по социально – экономической истории Византии. – М., 1961.
  26. Свод древнейших письменных известий о славянах. Т. I. – М., 1991.
  27. Феодил Симокката. История. – М., 1957.
  28. Хрестоматия памятников феодального господства и права стран Европы. – М., 1961.
  29. Хрестоматия по истории средних веков. В 3-х т. – М., 1961, т. 1-2.
  30. Хрестоматия по истории южных и западных славян. – Минск, 1987.- Т. I.

ЛІТЕРАТУРА

1. Д. Ангелов. Богомилство в Болгарии. – М., 1954.
2. Андреев В. Д. История болгарской литературы. – М., 1987.
3. Бромлей Ю. В. Становление феодализма в Хорватии. – М., 1964.
4. Вудовиц И. У. Русская публицистика XVI в. – М., 1949.
5. Голенистов-Кутузов М. Славянские литературы. – М., 1964.
6. Гольдберг А. Л. Сочинения Юрия Крижанича и их источники // Вестник истории мировой культуры. – 1960. – №6.
7. Горина Л. В. Социально-экономические отношения во Втором Болгарском царстве. – М., 1972.
8. Грачев В. П. Сербская государственность в X – XIV вв. – М. 1957.
9. Греков Б. Д. Винодол. – Избранные труды. Т. I. – М., 1957.
10. Греков Б. Д. Полица.-Избранные труды. Т. I. – М., 1957.
11. Греков Б. Д. Польская правда. Избранные труды. Т. I. – М., 1957.

12. Гуса Вацлав. История Чехословакии. – Прага, 1963.
13. Довгопол В. М., Литвиненко М. А. Джерелознавство історії Української РСР. – К., 1986.
14. Иванов Г. М. Исторический источник и исторические познания. – Томск, 1973.
15. Иванова О. В. Славяне и Фессалоника во второй половине VI в. по данным "Чудес св. Дмитрия". Славянские древности. – К., 1960.
16. История Византии. Т. I – III. – М., 1967.
17. Источниковедение истории СССР. – М. 1973.
18. История СССР с древнейших времен до наших дней в двенадцати томах. – Т.2.- М., 1966.
19. Иванов Ю. Ф. Ян Гус в советской послевоенной историографии // Советское славяноведение. – 1983. – №5. – С.97-106.
20. Источники по истории русского общественного сознания периода феодализма.- Новосибирск, 1986.
21. Кравцов Н. И. Сербский эпос. Т. 1-2. – М., 1960.
23. Казаков Р. Б. Судебник 1497г.//Вопросы истории., 2000.- №3.- С.139-145.
24. Кучкин В. А. Судебник 1497 г. и договорные грамоты московских князей XIV – XVII вв. // Отечественная история. – 2000. – №1. – С.101 –107.
25. Казакова И. А. Проблемы русской общественной мысли конца XV-первой трети XVI в. В советской историографии // Вопросы истории.- 1987.- №1.
26. Клебанов А. И. Реформационные движения в России в XIV- первой пол. XVI в.- М., 1960.
27. Лаптева Л. П. Гуситское движение в Чехии в XV в. –М. 1990.
28. Липшиц В. В. Законодательство и юриспруденция в Византии в IX-XI вв. – М., 1962
29. Люблинская А. Д. Источниковедение истории средних веков. Л., 1955.
30. Лаптева Л. П. Гуситское движение в дореволюционной историографии.- М., 1988. – С. 66-84.

31. Лаптева Л. П. Письменные источники по истории Чехи периода феодализма. – М., 1986. С. 122-139.
32. Липатникова Г. И. Ян Гус (к 550-летию со дня гибели) // Вопросы истории славян. – Воронеж, 1966. Вып. 2.- С.3-24.
- 33.Летописи и хроники. 1980г. – М., 1981. – с.27-42.
- 34.Мельников а. М. Чешская книга. Очерки истории. – М.,1971.
- 35.Мулач М. И. Сербские агиографы XIII-XIV вв. – Т.23. – М., 1968.
- 36.Матузова В. И. Английские средневековые источники. М. 1979.- с.13-35.
- 37.Макарчук С. Писемні джерела з історії України. – Львів, 1998.
- 38.Озолин А. И Бюргерская оппозиция в гуситском движении. Социально-политические требования.- Саратов ,1973.
- 39.Озолин А. И. Из истории гуситского движения.- Саратов1962.
- 40.Пронштейн А. П. О предмете источниковедения как научной исторической дисциплины // История СССР. - 1977. - №5.
- 41.Руколь Б.М. Источники об Иерониме Пражском // Славяне в эпоху феодализма.-М., 1978.- С.335-340.
- 42.Рибакон В. Древняя Русь. Сказания. Билини. Летописи. – М. 1963.
- 43.Сиротенко В. Т. Введение в историю международных отношений в Европе во второй половине IV – началеVI вв. Ч.I. Источники. – Перм., 1973.
- 44.Толочко П. Л. Літописи Київської Русі. – К., 1994.
- 45.Удальцова З. В. Идеино-политическая борьба в ранней Византии.- М., 1977.
- 46.Фрейбер Л. А. , Попова Т. В. Византийская литература эпохи розцвета IX-XV вв. – М., 1978.
- 47.Черепнин Л. В. Земские соборы Руського государства в XVI-XVII вв.- М., 1978.
- 48.Черепнин Л. В. Образование Русского централизованого государства в XIV-XVвв.- М., 1960.
- 49.Ючас М. История Яна Длугоша. _ Труды АН Литовок.ССР ,1959.

ЗМІСТ

1. Вступ.....	3
2. Програма спецкурсу.....	4
3. Плани лекцій.....	8
4. Плани семінарських занять.....	9
5. Питання до колоквиуму.....	13
6. Питання до контрольної роботи.....	14
7. Тематика рефератів	17
8. Програмові вимоги.....	20
9. Рекомендована література.....	23

ДЛЯ НОТАТОК